

Janne Sundqvist
Rantakartanontie 8i 253
00910 Helsinki
Puh: +358-50-5464396
E-Mail: janne.sundqvist@helsinki.fi

26.08.2011

Helsingin Sanomain Säätiölle:

Selvitys stipendiaattivuodestani Freie Universitätissä lukuvuonna 2010 - 2011

Osallistuin lukuvuonna 2010 – 2011 Freie Universität Berlinissä toimivan Journalisten-Kollegin järjestämään Europäische Journalisten-Fellowships -ohjelmaan Helsingin Sanomain Säätiön rahoittamana stipendiaattina. Vuosi Berliinissä oli minulle kaikin puolin antoisa kokemus. Olen kiitollinen siitä, että Helsingin Sanomain Säätiön ja EJF-ohjelman yhteistyö teki sen mahdolliseksi.

Tavoitteena syvempi ymmärrys kulttuurijournalismista

Stipendivuodelle asettamistani tavoitteista tärkeimmät olivat syventää entisestään ammattitaitoani journalistina sekä erityisesti ymmärrystäni kulttuurijournalismista. Olen työskennellyt Yleisradiossa vuodesta 2005 lähtien sekä YLE Uutisten Online-toimituksessa että YLE Radio 1:n Radion kulttuuriuutisissa ja Kultakuume-ohjelmassa. Halusin käyttää kaiken työssä oppimani hyödyksi tutkimuksessani ja kehittää edelleen ymmärrystäni sekä online- että kulttuurijournalismista. Tämä tavoite toteutui tutkimuksessani, josta enemmän myöhemmin tässä raportissa.

Toinen päätavoitteeni eli saksan kielitaidon parantaminen oli jälkikäteen tarkasteltuna ongelmallisempi asia. Olen lukenut peruskoulun A-saksan ja opiskellut kieltä sen jälkeen jonkin verran yliopistolla. Lisäksi olin ennen stipendiä elänyt yhden vuoden Berliinissä Freie Universitätin vaihto-oppilaana. Tällä kertaa halusin parantaa entuudestaan saksaani siten, että käytännön ohella osaisin käyttää sitä myös ammatillisesti. Koska EJF-stipendiohjelma mahdollistaa opiskelun missä tahansa berliiniläisessä yliopistossa, halusin kehittää kielitaitoani FU:n ja Humboldt Universitätin kielikursseilla.

Tutkimukseni ulkopuolinen opiskelu muuttui vaikeammaksi, kun heti stipendin alkupuolella lokakuussa sairastuin ja jouduin jäämään kaksi kuukautta kestäneelle sairaslomalle. Sairastelu tärväsi talvilukukauden opiskeluni ja siinä ohessa myös kielikursseille osallistumisen. Se vaikutti vielä kesälukukaudella tutkimukseni kanssa tulleeeseen kiireeseen siten, että jouduin jättämään kielikurssien ohella myös muutamia muita suunnitelmiini kuuluneita kursseja suorittamatta.

Tästä huolimatta jo pelkkä Berliinissä eläminen ja saksankielinen kanssakäyminen muiden EJF-ohjelman stipendiaattien sekä muiden opiskelijoiden, tutkijoiden ja berliiniläisten kanssa auttoi parantamaan käytännön kielitaitoani enemmän kuin olin odottanut.

Toissijaiset tavoitteeni Berliinin-vuodelta koskivat perehtymistä saksalaiseen kulttuuriin. Tätä henkilökohtaista ohjelmaa toteutin enimmäkseen seuraamalla elokuvaa ja teatteria muun muassa osallistumalla aktiivisesti Berliinin elokuvajuhlien näytöksiin ja keskustelutilaisuuksiin. Myös ohjelman mahdollistama osallistuminen Freie Universitätin kursseille hyödytti tätä tavoitetta elokuvatutkimuksen ja teatteritieteen kurssien muodossa.

Kulttuurijournalismia internetissä

EJF-ohjelman aikana stipendiaatit valmistavat lopputyön, jonka yleisin muoto on 50 – 80 -sivuinen saksan- tai englanninkielinen tutkimus itse valitusta aiheesta. Tutkimukseni ”German Online Arts Journalism: The analysis of the forms of publishing and the forms of content” koski saksalaisen internetissä julkaistun kulttuurijournalismin muotoja.

Tutkimuksessani erittelen saksalaisen kulttuurijournalismin eri julkaisumuotoja (mm. teksti, kuvagalleriat, video, livestreamaus) sekä juttutyyppejä (mm. kritiikki, blogi, uutinen). Analyysini perustuvat tilastoon, johon kokosin huhtikuun aikana julkaistut kulttuurijournalistiset jutut viideltä saksalaiselta internetin kulttuurisivustolta. Nämä sivustot ovat FAZ.NET, kultur.ARD.de, Perlentaucher.de, Spiegel ONLINE ja Sueddeutsche.de.

Halusin tehdä tutkimuksen Saksassa saksalaisen kulttuurijournalismin vahvan tradition ja saksalaisessa kulttuurijournalismissa ilmenevän ammattitaidon takia. Online-journalismin osalta on kuitenkin myönnettävä, että Saksa on näkyvästi jäljessä muun muassa brittiläistä, amerikkalaista ja myös suomalaista internetiin julkaistua journalismia. Tutkimukseni kiinnostavimpia havaintoja olikin, minkälaisin keinoin kulttuuritoimittajat sovelsivat vanhahtavia internet-journalismin keinoja luovilla tavoilla kulttuurijournalististen sisältöjen julkaisemisessa. Esimerkiksi kuvagallerian käyttö perinteisestä ”kuva ja lause” -muodosta poikkeavalla tavalla itsenäisinä, kerronnallisia strategioita hyödyntävinä artikkeleina oli jotakin sellaista, mistä internet-julkaisemisessa edellä olevat maatkin voisivat ottaa mallia. Vastaavalla tavalla kiinnostavia havaintoja tein muun muassa livestreamauksesta ja videoblogien käyttämisestä tapahtumista (mm. kirjamesuilla tai elokuvafestivaaleilta) raportoimiseen.

Kuten tutkimukseni otsikosta näkee, kirjoitin tutkimuksen lopulta englanniksi vastoin alkuperäistä suunnitelmaani. Päätökseeni vaikutti sairastumiseni, joka aiheutti painetta tutkimuksen valmiiksi saamisen suhteen. Saksaksi kirjoittamisen jättäminen on harmillista, mutta koko stipendivuoden jatkuneen lääkarissä ravaamisen keskellä olisi tutkimukseni laatu jäänyt saksankielisenä helposti heikoksi. Hyvä puoli tutkimuksen englanninkielisyydessä on myös siinä, että sen tulokset ovat nyt helpommin suomalaisten kulttuuritoimitusten ulottuvissa.

Tutkimukseni on suunnattu kulttuurijournalisteille ja niille tahoille, jotka ovat vastuussa tai suunnittelevat kulttuurijournalismin julkaisemista internetissä. Tekemistäni havainnoista on epäilemättä hyötyä myös muita journalistisia sisältöjä internetissä julkaiseville.

Toivon tutkimuksestani olevan hyötyä suomalaisen kulttuurijournalismin kehitykselle. Tällä hetkellä kyseinen journalismin osa-alue on internetissä todella huonosti edustettu. Tasaisella tahdilla sisältöjä julkaisevat lähinnä vain HS.fi ja Yle Uutiset, joista kumpikaan ei erotu kulttuurin kannalta edukseen. Julkaisijoiden haluttomuus panostaa kulttuurijournalismin netissä on kiinnostavaa sikäli, että kulttuurijournalistisen portaalin puuttuminen Suomesta olisi helposti paikattavissa ja hyvin toteutettuna sellainen löytäisi yleisönsä takuuvarmasti.

EJF-ohjelma sopii itsenäisesti työskentelevälle

EJF-ohjelmaan kuuluu itsenäisen tutkimustyön lisäksi neljä ohjaavaa ryhmätapaamista sekä jokaviikkoinen Jour Fixe -luento. Aivan stipendivuoden alussa ja lukukausien välillä järjestetään lisäksi Berliinin ja Saksan tuntemusta syventävää oheisohjelmaa, kuten vierailuja museoihin ja hallintorakennuksiin. Vuoden 2010 - 2011 ryhmä sai myös nauttia vajaan viikon mittaisesta Saksan kiertomatkasta, jossa vierailtiin viidessä päivässä viidessä eri kaupungissa.

Tutkimustyön ohjaamisen osalta ohjelmassa on paljon parannettavaa. Stipendivuoden alussa tuntui siltä, että ryhmän tutkimusaiheet eivät kiinnostaneet Journalisten-Kollegin työntekijöitä edes sen vertaa, että he olisivat auttaneet yksinkertaisimmassa tutkimustyöhön liittyvissä asioissa. Muissa asioissa journalistikoululta sai kuitenkin aina apua. Vuoden kuluessa tilanne parani hieman myös tutkimusten suhteen ja jokainen sai omiin töihinsä joitakin vinkkejä siihen tarkoitetuista tapaamisista. Tutkimusten ohjauksen puute ei sinällään ollut ongelma ryhmämme stipendiaateille, joista jokainen oli tottunut itsenäiseen työskentelyyn ammatissaan. Harmillista oli kuitenkin se, että saksalaista mediakenttää meitä paremmin tuntevat Kollegin työntekijät olisivat pienellä

vaivannäöllä voineet ehdottaa esimerkiksi jokaiseen tutkimukseen sopivia kontaktihenkilöitä, mikä olisi edesauttanut projektitöidemme kehitystä. Olin odottanut EJF-tiimiltä myös ohjausta tutkimukseen sopiville yliopistokursseille, mutta sellaista ei ollut saatavissa.

Stipendiohjelman jälkeen minulle on jäänyt epäselväksi, mikä on sen yhteydessä tehtyjen tutkimusten tulevaisuus. Stipendiaattien kesken vallinnut käsitys oli, ettei ainakaan ohjelmaa vetävä EJF-tiimi ole kiinnostunut tutkimusten sisällöstä. Motivointi jäikin lopulta ryhmän keskinäiseksi tehtäväksi. Tästä syystä koen EJF-ohjelman soveltuvan parhaiten sellaisille tutkimustöille, jotka palvelevat mahdollisimman paljon kunkin stipendiaatin omia työintressejä.

Viikottaiset Jour Fixe -luennot tarjoavat laajan näköalan saksalaiseen yhteiskuntaan ja Berliinin kaupunkiin. Näköala oli oikeastaan niin laaja, että osa luennoista oli todella kiinnostavia ja toiset uskomattoman tylsiä. Stipendiohjelmaan osallistujien oli pakko olla paikalla jokaisella luennolla. Poissa sai olla vain erityisestä syystä ja osallistumista valvottiin kuin koulussa. Ymmärrän hyvin, että kyseiset luennot on varta vasten järjestetty Journalisten-Kollegin eri stipendiohjelmiin osallistuville, mutta mielestäni paikalle pakottaminen kertoo aika paljon luentojen epätasaisesta laadusta. Stipendiaatit kun eivät ole lapsia vaan työtänsä harjoittavia journalisteja, jotka haluavatkin kuulla lisää kiinnostavista aiheista. Hekään eivät silti halua tuhata aikaansa jonninjoutaviin luentoihin.

Jour Fixe -luennot jäivät minulta talvilukukaudella vähäisiksi sairastelun takia. Kesälukukauden ohjelmaan valitut luennoitsijat olivat yllättävän laadukkaita. Listalla mukana olivat muun muassa Neuköllnin kaupunginosan kiistelty pormestari Heinz Buschkowsky ja Berliinin elokuvajuhlien johtaja Dieter Kosslick. Todella moni kesän luennoitsijoista kuitenkin perui luentonsa viime tingassa, mikä johti useisiin nopeasti etsittyihin korvaaviin luentoihin.

Kiitettävää näissä luennoissa oli, että osa luennoitsijoista ja heidän aiheistaan oli valittu stipendiaattien tutkimusaiheita tukeviksi. Käytännössä toteutus ei kuitenkaan ollut niin hyvä kuin paperilla, ja esimerkiksi minun tutkimustani selvästi tukeneista henkilöistä yksi (edellä mainittu Dieter Kosslick) perui viime hetkellä luentonsa ja toinen (Berliinin taideyliopiston UdK:n kulttuurijournalismin ohjelman johtaja Baschka Mika) peruutettiin, koska EJF-ohjelman johtaja halusi toisen luennoitsijan jo sovitun tilalle.

Näistä epäkohdista huolimatta EJF-ohjelmassa on myös paljon hyvää. Se on hieno mahdollisuus käyttää vuosi elämästä aina kiinnostavassa Berliinissä ja syventyä omiin journalismia koskeviin

intresseihin. EJF-tiimi oli kaiken kaikkiaan hyvin ystävällinen, joskin saksalainen byrokratia teki käytännön asiat välillä uskomattoman kankeiksi. Toisinaan tuntui siltä, kuin tiimi olisi olemassa enemmän itseään kuin ohjelman stipendiaatteja varten.

Tutkimuksen ohella opiskeleminen

EJF-ohjelmaan osallistuvilla on mahdollisuus osallistua kursseille kaikissa Berliinin yliopistoissa. Sairauteni esti jo suunnitellut opintoni talvilukukaudelta kokonaan. Kesälukukaudella syvensin tuntemustani saksalaisesta kulttuurista elokuvatutkimuksen ja teatteritieteen kursseilla. Otin myös osaa luentoihin ja seminaareihin yliopiston ulkopuolella, muun muassa Berliinin elokuvamuseossa. Tutkimukseeni suoraan soveltuvia kursseja en kesälukukaudelle opetusohjelmasta löytänyt.

Uusia ystäviä

EJF-vuoden parasta antia oli tutustuminen ulkomaisiin kollegoihin. Stipendiryhmässämme oli yhdeksän toimittajaa eri puolilta Eurooppaa, s.o. Bulgariasta, Hollannista, Itävallasta, Saksasta, Slovakiasta, Suomesta, Tshekistä, Unkarista ja Uspekistanista. Stipendiaattien keski-ikä oli noin kolmekymmentä vuotta eli paljon edellistä vuotta alempi. Tutkimusaiheet vaihtelivat Turkin ja EU:n suhteista Stasin vankiloissa vankeina olleiden toimittajien haastatteluihin ja musiikkiteollisuuden tulevaisuuteen.

Ryhmän stipendiaatit pitivät tiiviisti yhteyttä toisiinsa stipendivuoden aikana. Teimme paljon asioita myös virallisen ohjelman ulkopuolella, mikä mahdollisti vielä stipendivuoden jälkeen jatkuneen yhteydenpidon. Epäviralliseen ohjelmaan kuuluivat muun muassa ”Kulinarische Länderreise” - makumatkat, joissa joka kuukausi yksi stipendiaatti teki muille jotakin kotimaansa ruokaa. Kesäkuussa tehty Saksan-kierros teki ryhmästä entistä tiiviimmän.

Saksa tutuksi viidessä päivässä

Yksi stipendivuoden mukavimpia yllätyksiä oli perinteisen Saksan-kierroksen toteutuminen kesäkuun alussa. Matkan toteutuminen oli pitkään epävarma puuttuvan rahoituksen vuoksi. Edellisenä vuonna kyseinen kierros oli jäänyt tekemättä juuri rahoituksen puutteen takia. Toukokuussa reissulle kuitenkin löytyi rahoittaja, joka ymmärtääkseni rahoittaa vastaavanlaisen kierroksen myös tulevana stipendivuonna.

Viisipäiväinen Deutschlandreise suuntautui joka päivä uuteen kaupunkiin. Matkaohjelmaan kuuluivat Weimar, Frankfurt, Heidelberg, Bonn ja Köln. Jokaisessa kaupungissa meille oli järjestetty paljon ohjelmaa, mikä teki matkasta rankan mutta antoisan. Ohjelma perehdytti kaupunkien erityislaatuun ja niiden osuuteen saksalaisen yhteiskunnan toiminnassa.

Vierailukohteita olivat muun muassa Frankfurтин pörssi, Deutsche Wellen toimitustalo Bonnissa ja Bauhaus-museo Weimarissa.

Virallisen ohjelman ohella matkassa oli olennaisen tärkeätä myös se, että se tarjosi mahdollisuuden tutustua kiireettömästi muihin stipendiohjelman osanottajiin. Siinä mielessä reissun ajankohta voisi toki olla aikaisempikin stipendivuoden kulkuun nähden.

Matkaohjelman ja sen ajankohdan myöhäinen toteutuminen vaikutti matkaan siten, että minä ja toinen stipendiaatti jouduimme palaamaan Berliiniin jo päivä ennen matkan loppumista ennalta sovittujen menojen takia.

Hieno itsenäisen työskentelyn vuosi

Huolimatta raportissani mainituista ongelmista, pidän EJF-ohjelmaa erittäin suositeltavana sellaisille toimittajille, jotka pystyvät työskentelemään itsenäisesti ja haluavat käyttää vuoden kiinnostavan journalismiin liittyvän aiheen parissa. Euroopan elävin kaupunki on erinomainen lisä tuolle tutkimukselle ja Jour Fixe -luennot syventävät parhaimmillaan saksalaisen yhteiskunnan ja journalismin tuntemusta.

Tässä raportissa mainituista syistä pidän kuitenkin ensiarvoisen tärkeänä sitä, että stipendiaatit valitsevat tutkimukselleen sellaisen aiheen, josta on selvää hyötyä heidän uralleen. EJF-ohjelmassa tehdyt tutkimukset kirjoitetaan ensisijaisesti itseä varten.

Journalisten-Kollegin kotisivulla EJF-ohjelman esikuviksi mainitaan muun muassa Harvardin ja Stanfordin yliopistojen sekä Massachussetsin teknillisen yliopiston MIT:n vastaavat ohjelmat. EJF-ohjelman tämänhetkinen taso on kuitenkin kaukana esikuvistaan. Tarpeettoman byrokratian karsiminen ja tutkimustöiden yksilöllinen huomioiminen veisivät ohjelmaa jo paljon eteenpäin.

Stipendivuosi Berliinissä oli minulle kokemusten ja oivallusten vuosi. Sellaiseksi se on käsitykseni mukaan myös tarkoitettu. Toivon hyvää jatkoa Helsingin Sanomain Säätiön ja FU:n Journalisten-Kollegin yhteistyölle sekä onnea ja menestystä ohjelmalle ja sen tuleville stipendiaateille!